

РЕЦЕНЗИЯ

От Проф. д-р Мария Петрова Куклева-Тодорова дм, дмн

член на Научно жури на основание Заповед Р-109-239 от 13.04.2023 г. на Ректора на
Медицински университет - Варна.

На: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” по научна специалност „Детска дентална медицина”, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт”, професионално направление 7.2. Дентална медицина

Автор: д-р Сияна Георгиева Атанасова

Форма на докторантурата: редовна форма на обучение,
в Катедра по детска дентална медицина при ФДМ, МУ - Варна

Тема: „Орални изяви при деца с аутизъм и някои синдроми“

Научен ръководител: Проф. Д-р Радосвета Стоянова Андреева - Борисова дм, дмн

Общо представяне на процедурата

Предоставеният ми комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Медицински Университет - Варна. Съгласно чл. 32 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Заповед Р-109-239 от 13.04.2023 на Ректора на Медицински университет - Варна, на първо заседание на Научното жури съм определена да изготвя рецензия като външен член на Научното жури на дисертационния труд на тема „Орални изяви при деца с аутизъм и някои синдроми“ по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ на д-р Сияна Георгиева Атанасова.

Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Атанасова се дипломира като магистър по дентална медицина през 2018 година във Факултет по дентална медицина, Медицински университет - Варна. След успешно положен изпит от 2018 г. до момента тя е асистент в катедра „Детска дентална медицина”, Факултет по дентална медицина, Медицински университет - Варна. Участва в обучението на студенти по: Пропедевтика на детската дентална медицина; Клиника на детската дентална медицина ; Дентална профилактика; на български и английски език. През 2022 година придобива специалност „Детска дентална медицина“. Владее английски език. Има общо 8 публикации, от които 4 свързани с дисертационния труд. Член е на БЗС, НСЛДДМ, СУВ, СМСПДЛОА.

Актуалност на темата и целесъобразност на целта и задачите

Ограниченията в моторната и сензорната координация на децата със специфични здравни потребности ги прави неспособни да се грижат сами за себе си, поради това е необходим специфичен подход и подкрепа както за децата, така и за техните родители. Нарушената вербална и невербална комуникация и трудностите за приспособяване към околната среда силно ограничават възможностите за сътрудничество от страна на децата. От съществено значение е да се намали безпокойството като се изградят правилни взаимоотношения между денталния лекар, детето пациент и родителите за адекватно прилагане на дентална профилактика и лечение. В страната са провеждани редица проучвания в областите медицина, дентална медицина и педагогика, обект на които са деца с различни специфични здравни потребности. Въпреки това профилактиката и лечението на оралните заболявания при тези деца е предизвикателство. Необходими са допълнителни проучвания с цел надграждане на съществуващите познания в съответствие с развитието на денталната наука и практика, затова дисертационният труд на д-р Сияна Атанасова е актуален и полезен.

Познаване на проблема

Д-р Атанасова има задълбочени познания за децата със специфични здравни потребности и проблемите свързани с осъществяването на профилактиката и лечението на оралните заболявания при тях. Потвърждение за това е литературният обзор, който включва 399 заглавия, от които 33 на кирилица и 366 на латиница. Коректно са цитирани български проучвания, свързани с темата на дисертационния труд. В обширния обзор в детайли се анализират и оценяват данните от научната литература, като се акцентира върху нерешените проблеми. Доброто познаване на проблема и задълбоченият анализ на данните от литературата дават възможност за ясно и точно формулиране на целта и задачите на дисертационния труд, и са основа за сравнителен анализ на резултатите от собствените проучвания с проучванията на други автори.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран правилно и е добре онагледен. Съдържа всички необходими раздели, в съответствие с изискванията: въведение, литературен обзор, цел и задачи, материал и методи, резултати и обсъждане, заключения, приноси, клинични перспективи, изводи, библиография и приложения. Представен е на 178 стандартни страници, онагледен е с 37 таблици, 26 графики, 15 фигури и 6 приложения. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на катедрен съвет на Катедрата по „Детска дентална медицина“ към Факултет по дентална медицина, Медицински университет - Варна, където докторантът работи на 28.02.2023г..

Литературният обзор е аналитичен, достатъчен по обем и доказва задълбочените познания на докторанта по темата на дисертационния труд. Целта е точно формулирана, изпълнението на поставените задачи дава основание за постигане на целта. За изпълнение на задачите са използвани съвременни клинични, социологически и статистически методи.

Цел на дисертационния труд е да се изследва оралния статус при деца с аутизъм и някои синдроми, и лечебно-профилактичния подход към тези деца. В изпълнение на целта са поставени за изпълнение четири задачи. Формулирани са и четири хипотези.

В раздела „Материал и методи“ са описани клиничните, социологическите и статистическите методи на изследване, чрез които се решават поставените задачи, както включващите и изключващите критерии за определяне на обекта и единиците на наблюдение. Описанието е стегнато и конкретно.

В раздела „Резултати и обсъждане“ са представени резултатите от проучванията, свързани с решаването на отделните задачи. Обект на наблюдение са 240 деца на възраст 3-18 години от област Варна, които са постъпили в Университетския медико-дентален център на ФДМ-Варна за преглед или лечение. Подборът е извършен чрез стриктни включващи и изключващи критерии. Децата са разделени в четири групи.

- 60 деца с разстройства от аутистичния спектър (19 момичета и 41 момчета)
- 60 деца със синдром на Даун (33 момичета и 27 момчета)
- 60 деца със синдром на Силвър-Ръсел (31 момичета и 29 момчета), които участват в програма за лечение с растежен хормон.
- 60 здрави деца (36 момичета и 24 момчета) за контролна група.

Обект на наблюдение в социологическото изследване са:

- 180 родители
- 60 лекари по дентална медицина

За проучване информираността на родители и лекари по дентална медицина са разработени анкетни карти.

Обемът на проучванията е достатъчен и дава основание за обективни резултати и статистически значими изводи. Събирането на първичната информация и анализа на данните са осъществени от дисертанта в сътрудничество с неговия научен ръководител. За статистическа обработка на данните е използван програмния продукт SPSS версия 20.0. За ниво на значимост на нулевата хипотеза е избран 95% интервал на доверителност / $p < 0.05$ /.

Въз основа на анализа на резултатите от клиничното и социологическото изследване са изготвени протоколи за профилактика и лечение на деца с аутизъм и някои синдроми, чрез които се надграждат и осъвременяват съществуващите такива. Изготвени са информативни и мотивационни материали за пациентите и техните родители по отношение на храненето, провеждането на орална хигиена, флуорната профилактика и посещенията на дентален кабинет. Направени са и материали, които целят да помогнат на лекарите по дентална медицина за успешно провеждане на профилактика и лечение на тези пациенти в амбулаторни условия.

Получените резултати показват:

- значително по-високи резултати на DMFT индекса при деца с аутизъм, сравнено с другите две групи и контролната група;

- флуорната профилактика е слабо застъпена във всички изследвани групи;
- плаковият индекс при всички изследвани групи показва сходни високи стойности;
- най-високи стойности на гингивалния индекс са измерени в групата на децата със синдром на Даун;
- при децата със синдром на Даун се наблюдава тежък пародонтален статус със загуба на кост, който не винаги кореспондира с нивото на зъбна плака;
- децата в изследваните групи със специфични потребности имат значително по-висока степен на ЗЧД, в сравнение с контролната група;
- при децата със синдром на Даун често се наблюдават случаи на хиподонтия, засягат се обикновено латералните резци и вторите премолари;
- ортодонтският статус показва най-високо разпространение на Клас II по Angle при деца със синдром на Силвър-Ръсел, а на Клас III по Angle – при деца със синдром на Даун;
- въпреки мотивацията на родителите за извършване на дентално лечение и профилактика, регистрираните резултати показват високо разпространение на орални заболявания при децата с аутизъм и някои синдроми;
- независимо от познанията си, лекарите по дентална медицина се чувстват несигурни в лечението на тези пациенти и имат желание за допълнителна информация;
- родителите определят информираността си като крайно недостатъчна;
- поради липсата на адекватна информация тези деца не получават нужната грижа за оралното здраве;
- необходима е колаборация между лекуващите лекари и дентални лекари с цел провеждане на ефективна орална профилактика и лечение при децата с аутизъм и някои синдроми.

Използваните методи позволяват изпълнението на поставените цел и задачи, а избраните статистически методи гарантират достоверност на получените резултати. Резултатите са много добре представени и прецизно онагледени. Обемът на проучванията и използваните методи дават основание за приемане достоверността на направените изводи.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Представеният дисертационен труд е едно цялостно проучване посветено на проблемите, свързани с изследването на оралния статус, профилактиката и лечението при деца с аутизъм и някои синдроми. Чрез своите проучвания д-р Атанасова фокусира вниманието върху важна тема за детската дентална медицина. Предложен е Наръчник за родители за поддържане на оралното здраве и грижа за зъбите на деца с аутизъм и някои синдроми с който се дава възможност да се подобри качеството на живот на тези деца.

Приносите на дисертационния труд са актуални и насочени към практиката. Признавам формулираните приноси с оригинален и потвърдителен характер. Създаването на осъвременени протоколи за профилактика и лечение в амбулаторни условия и информационни мотивационни материали за храненето и оралната хигиена има потвърдителен принос с приложен характер. Потвърдителен характер имат и резултатите от проучванията, свързани с разпространението на зъбния кариес, оралната хигиена, състоянието на гингивата и пародонта, информираността на родителите и денталните лекари.

С оригинален за страната характер са следните приноси:

- за първи път у нас се изследва ортодонтски статус и зъбни аномалии при деца с аутизъм и някои синдроми;
- за първи път у нас се изследва оралното здраве включващо интензитет на зъбния кариес, ниво на орална хигиена, гингивално възпаление и пародонтален статус при деца със синдром на Силвър-Ръсел.

Като цяло дисертационният труд допринася за осъвременяване и надграждане на познанията за профилактиката и лечението на оралните заболявания при деца със специфични здравни потребности.

Лично участие на докторанта

Дисертационният труд е разработен изцяло от дисертанта под ръководството на научния ръководител. Събирането на информация и анализ на литературните данни, цялостната дейност по провеждане на проучванията, обработка и анализ на данните, формулиране на заключения, изводи и приноси, както и окончателно оформяне на дисертационния труд са лично дело на дисертанта. Това се потвърждава от приложения списък на реализираните публикации.

Популяризиране на резултатите

Д-р Атанасова е представила списък, включващ 4 научни статии свързани с дисертационния труд, в 3 от които е водещ автор. Публикациите обективно отразяват резултатите от дисертационния труд. Все още значителна част от изследванията не са намерили отражение в публикации и участия в научни форуми, което очевидно предстои във времето.

Автореферат

Авторефератът е правилно структуриран, качествено изработен и в резюмирана форма предава адекватно съдържанието на дисертационния труд. Отговаря на всички изисквания за реферат на дисертационен труд.

Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки към предоставения ми за рецензия дисертационен труд. Препоръчвам на д-р Атанасова да се включи по подходящ начин в продължителното обучение на българските лекари по дентална медицина за да популяризира по-широко резултатите от дисертационния труд и да стимулира внедряването им практиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд е актуален, изпълнен е прецизно, има научно-приложни приноси и е лично дело на докторанта. Отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България ЗРАСРБ), Правилника за приложение на ЗРАСРБ и Правилника на МУ-Варна.

Чрез този труд Д-р Атанасова доказва, че притежава задълбочени професионални познания, може да планира и провежда научни изследвания, да анализира и интерпретира получените резултати и да ги прави достъпни за приложение.

Убедено заявявам своята положителна оценка за дисертационния труд на тема „Орални изяви при деца с аутизъм и някои синдроми“ и препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ по докторска програма „Детска дентална медицина“ на д-р Сияна Георгиева Атанасова, докторант към катедра Детска дентална медицина на Факултет по дентална медицина, Медицински университет - Варна.

03.05. 2023г.
Пловдив
дмн/

Изготвил рецензията:
/Проф. д-р Мария Куклева, дм,

